

Ruleta maghiară

Convorbiri cu

M a r k ó

B é l a

despre literatură, politică, societate

K ő r ö s s i

P. J ó z s e f

Cuprins

„Amintirile nu sunt ale mele“	7
„Am crescut convins fiind că regimul este etern“	20
„A fost un naționalism defensiv“	23
„Secuiei au fost ținuți sub teasc“	28
„Împotriva istoriei“	31
„Referitor la sărăcia secuiască“	41
„De mic copil mi-am dorit să fiu poet“	64
„La fel cum te exprimă — limba te poate și acoperi“ . . .	71
„Între politică și literatură, am ales literatura“	91
„Am vrut să scriu despre lucruri valabile“	100
„Pentru mine scrisul poeziei este o aventură, asemenea unei călătorii“	108
„Așa devine oprimarea poezie“	120
„Clujul — un oraș ospitalier“	126
„Voiau neapărat să mă sancționeze“	153
„Dictaturile măsoară capacitatea de rezistență“	158
„Iată câte ceva din ce se întâmplă în culise“	179
„Care ar putea fi rezolvarea rațională?“	199
„...un om poate comite tot felul de grozăvii față de semenul său“	209
Deputatul Mikszáth	219
Cine aspiră la putere, aspiră la servitute	222

„Nu putem să ne rezumăm doar la a reprezenta o doctrină de dreapta sau o doctrină de stânga“	237
„Națiunea asta a fost de multe ori stâlcită în bătaie“	244
Conglomerat — „Nu vreau să mă despart de Ardeal“	256
<i>Note</i>	279

„Amintirile nu sunt ale mele“

KÓRÖSSI P. JÓZSEF: *Ar trebui să scriem o carte care să aibă la bază o convorbire personală. M-aș bucura dacă cititorii ar afla drumul parcurs până să ajungi aici, unde ești acum, ce a presupus, ce a marcat devenirea ta, de ce tocmai datorită personalității tale drumul parcurs este unul autentic? Ar fi bine dacă cititorii l-ar cunoaște nu numai pe politician, pe omul de stat, ci și pe poetul și omul din viața de zi cu zi — poate la un moment dat vei fi și tu curios în privința acestor aspecte. Cel care ești tu acum ar fi putut să fie și altcineva? Firește, altfel. Unde a început, când a început, ce amintiri ai despre vremurile de dinainte de a te fi născut?*

MARKÓ BÉLA: Nu cred că destinul unui om este neapărat determinat de trecutul său. N-am crezut asta mai ales în adolescență, nici când aveam 20 de ani, dar bineînțeles că am retrăit și eu acele revelații care nu sunt ale mele, ci în primul rând ale rudelor din zona Trei Scaune, ale mătușilor mele, ale unchilor mei, dar înainte de toate ale bunicii paterni. În copilărie, mare parte din perioada verii am petrecut-o în satul natal al tatălui meu, în Tălișoara, lângă Baraolt, un sat mic din Depresiunea Baraolt, sau în satul

mamei, în Valea Crișului, situat lângă Sfântu Gheorghe. Iată, am marcat și din punct de vedere geografic ce înseamnă pentru mine trecutul familiei mele. Înseamnă ținutul Trei Scaune, Depresiunea Baraolt, respectiv zona Trei Scaune de Jos. Strămoșii mei, atât din partea mamei, cât și a tatălui meu, au fost țărani secui. Aș putea să-mi poleiesc descendența, să vorbesc despre înaintași din clasa *primipilus*... dar nu vreau, e mai bine așa, e mai frumos, inclusiv pentru mine este mai important. Pe vremea adolescenței, dar mai ales a copilăriei, bunica mea s-a străduit să-mi facă cunoscută istoria familiei... informații despre bunici, străbunici, stră-străbunici.

Îți spun sincer, pe vremea aceea nu mă prea interesa. Cu toate astea mi-au rămas multe lucruri în memorie, acum îmi pare rău că nu am fost mai atent la ce-mi povestea bunica, o femeie care citise mult, interesând-o ce se întâmplă în lume. De altfel, e ceva specific pentru întreaga familie. În casele din Tălișoara sau din Valea Crișului nu existau biblioteci, dar erau câteva cărți importante... de exemplu, romanele lui Mór Jókai¹ și alți autori de seamă. După câte îmi amintesc erau și volume cu poeziile lui Sándor Petőfi².

Ce trebuie să știm despre proveniența numele tău? Este frecvent numele de Markó în zona în care au trăit bunicii paterni?

Cred că rădăcinile etimologice sunt undeva în numele coloniștilor italieni, meseriași de pe vremea lui Carol I Robert. În anul 1333 satul deja se numea Olasztelek, de la *olasz*, care în limba maghiară înseamnă „italian“. Prea multe nu știu despre înaintașii mei, nu sunt un cercetător metodic al trecutului și al originilor. M-a preocupat într-o oarecare măsură, dar nu suficient ca să stau zile-n șir prin arhive,

printre documente. Un alt nume des întâlnit în Tălișoara este Kolumbán, tot cu rezonanțe italiene; cu decenii în urmă erau mulți care se numeau Fábián. În arhive există mărturii scrise inclusiv despre un judecător regal pe numele de Markó. Depresiunea Baraolt este o zonă relativ bogată, inclusiv în zăcăminte naturale, în trecutul apropiat aici erau chiar și mine de cărbune, dar s-au închis, au devenit nerentabile. Pesemne, coloniștii italieni de odinioară erau mineri, pietrari. O ramură a familiei pictorului Károly Markó din ținuturile de odinioară ale Ungariei de Sus, azi sudul Slovaciei, se trage din Ardeal, deci tot ce-i posibil să fi migrat de aici, de la noi. În concluzie, o istorie palpitantă... Ce i-o fi determinat pe coloniști să vină tocmai din Italia, cum de au ajuns aici? Rudele mele din Tălișoara nu mi-au pomenit niciodată despre asta, de-a lungul secolelor, încetul cu-ncetul, dispare sentimentul identității provenienței, în prezent îi preocupă cel mult pe istorici sau pe câțiva intelectuali.

Față de alte zone ale Ținutului Secuiesc, ai copilărit într-o ambianță mai blândă. Dar nici acolo nu cred să fi fost prea simplu. Mă gândesc la condițiile naturale vitrege, la viața aspră, anevoioasă — în ce măsură te-au afectat?

Aceste amintiri nu sunt ale mele, sunt amintirile părinților mei, ale bunicilor mei. Zona Baraolt este o regiune mai mică, mărginită de zona Trei Scaune și de Odorheiu Secuiesc... de partea cealaltă sunt deja ținuturile săsești. Se pot descoperi multe elemente săsești în arhitectura regiunii, în construcții. Din păcate, depresiunea Baraolt este și azi o zonă foarte săracă. Întotdeauna a trebuit să se trudească din greu pentru cele necesare traiului. Pământul nu e roditor, viața e plină de nevoi. Au fost perioade când

oamenii au trăit mai bine. În timpul comunismului, mine-ritul asigura pentru multă lume pâinea cea de toate zilele; apoi, mai târziu, s-au închis minele.

Depresiunea Baraolt este un ținut specific american. Celor care au emigrat în America sau au muncit în America li se spunea „americași“. „Americașii.“ Astfel li se spune și celor care au rămas acolo, dar și acelor care s-au întors. Deseori povestesc, ba chiar am și o poezie pe tema asta... în familia bunicii mele au fost cinci copii, trei dintre ei, doi băieți și o fată, au emigrat de tineri în America, la douăzeci și ceva de ani, acolo și-au trăit viața. Celălalt băiat a ajuns la Budapesta. Acest val de emigrare avusese loc prin anii '20, după cele petrecute la Trianon. Cei doi băieți plecați în America au venit doar o singură dată acasă, încă înainte de cel de-al Doilea Război Mondial, când a murit mama lor, străbunica mea... după aceea, niciodată. Mătușa Anna, sora mai mică a bunicii, tot numai o singură dată a fost acasă, cu ea m-am întâlnit și eu. Cele două fete, bunica și sora ei mai mică, fuseseră foarte atașate una de cealaltă, a existat între ele o legătură specială. Aceasta legătură s-a accentuat inclusiv din cauza distanței dintre ele; au lipsit neînțelegerile cotidiene, în schimb a rămas atașamentul din copilărie. Au corespondat tot timpul. Din păcate, aceste scrisori nu s-au păstrat. Așa suntem noi, oamenii, când am putea conserva multe lucruri din trecut, nu ne interesează, apoi, mai târziu, nu-i sigur că ne este la îndemână să le recuperăm. Mătușa Anna, sora mai mică a bunicii, a venit în vizită prin anii '60, toată familia o aștepta cu mari emoții. A adus pentru toată lumea mici cadouri, haine, ceasuri de mână, chiar și gumă de mestecat. Nu a fost așa-zisa „mătușă bogată din America“, a trăit o viață întregă ca muncitoare. Scopul vizitei n-a fost dorința de etalare, ci, mai ales să-și retrăiască tinerețea,

copilăria. O poveste tristă, fiindcă această întâlnire personală a otrăvit relația dintre bunica și sora ei mai mică. Tanti Anna venise îmbrăcată într-o rochie de culoare albastru-deschis, avea mai multe șiraguri de mărgele la gât, părul cârlionțat. Bunica, rudele... care purtau de decenii numai veșminte negre... au rămas consternate de această apariție. Au încercat, atât la propriu, cât și la figurat, s-o îmbrace în negru. Încercările lor au condus la un conflict fără precedent. De altfel, bunica fusese o viață întregă femeia în jurul căreia gravita totul, ea dirija familia, ea era stăpâna casei. În familiile secuiești femeia comandă. E doar o iluzie că ar fi altfel. Prietenii, colegii mei din Secuime insistă fără drept de apel, încearcă să mă convingă că este vorba de o comunitate care gravitează în jurul bărbatului. După părerea mea în niciun caz nu este vorba de așa ceva, dimpotrivă. Bărbații hoinăreau în lung și-n lat prin lumea cea mare, munceau pe unde apucau, iar femeile răspundeau de familie, o țineau în frâu. La fel fusese și la noi în familie. Dar să revin. Mătușa Anna și-ar fi dorit să-și petreacă perioada de două săptămâni cu prietenele ei din copilărie, dar bunica voise cu orice preț s-o readucă în lumea tradițională... eșec total. Mătușa Anna nu s-a lăsat. Două săptămâni trăite într-o mare tensiune, umbrite de ciondăneli constante. După ce mătușa Anna s-a întors în America n-au mai corespondat, deși până atunci schimbul de scrisori fusese sistematic. Distanța geografică dintre bunica și mătușa mea conturase o relație strânsă, care fusese, firește, o relație bazată pe amintiri, o relație imaginară, pe care apoi întâlnirea personală a fracturat-o.

Astfel, e și asta o vizită a bătrânei doamne...

Dar, dar altfel.

Un dialog despre poezie, stat, societate, cultură, națiune, istorie recentă este întotdeauna interesant. Însă atunci când cei doi interlocutori sunt un important editor și scriitor din Ungaria — Kőrössi P. József — și un politician maghiar din România de prim rang, pe care (din păcate) destul de puțini îl cunosc și ca poet — Markó Béla —, demersul capătă o greutate aparte. Cartea debutează ca un volum de memorii, cu istorii personale, amintiri și mărturii în premieră. Anii de școală în Târgu Secuiesc, studenția petrecută la Cluj, primii ani de muncă în învățământ la Târgu Mureș, implicarea în viața politică și ascensiunea în fruntea UDMR, toate acestea sunt jaloane biografice printre care se strecoară omul de stat și poetul Markó Béla, reușind un atent balet între simțul datoriei față de cei care l-au ales să-i reprezinte și conștiința artistului a cărui voce se aude din păcate prea încet.

Volum la granița dintre interviuri, convorbiri, scriere confesivă și eseu, în text fiind inserate din când în când și poeme, mai vechi sau mai noi, *Ruleta maghiară* apare într-o ediție revizuită și prescurtată față de originalul maghiar. Cu toate acestea, referințele culturale sunt numeroase, la fel și cele politice. Markó Béla nu ezită să fie tranșant când este cazul, dar de la un capăt la altul al cărții își păstrează obiectivitatea, fără patimi și fără a ceda vreun moment ispitei unui naționalism greșit înțeles. Din discursul lui onest și bine articulat răzbat când note ironice sau autoironice, când vorbe înțelepte care vădesc atât maturitatea și detașarea unui om de stat cu viziune și anvergură, cât și fragilitatea unui suflet de artist.

I N T E R V I U R I

CURTEA VECH E

Pentru a comanda online sau pentru lista completă a titlurilor publicate la Curtea Veche, vizitează www.curteaveche.ro

începi să afli

ISBN 978-606-588-704-6

9 786065 887046